

викладача з організації самостійної роботи учнів, крім прямого управління, де об'єктом впливу є особистість, необхідно враховувати також принципи непрямого управління. Можна сказати, що чим більш досконалий і сприятливий клімат управління процесом самонавчання, тим ефективнішим є професійний розвиток майбутніх фахівців.

У традиційній системі освіти викладач вважається основним і найбільш компетентним носієм знань, до того ж і контролюючим суб'єктом пізнання, тоді як за нової парадигми освіти викладач більше виступає в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності, він стає компетентним консультантом і помічником студентів. Його професійні вміння спрямовуються не просто на контроль знань і вмінь, а на діагностику їх діяльності з метою надання своєчасної допомоги, сприяти уникненню труднощів кваліфікованими діями, які виникають у пізнанні і застосуванні знань. Ця роль значно складніша, ніж у традиційному навчанні, і вимагає більш високого ступеня педагогічної майстерності. Педагогічні технології організації і управління самостійною роботою студентів передбачають диференційований підхід з урахуванням рівня інтелектуального розвитку студентів, а також професійної і загальнотеоретичної підготовки, особистих можливостей і задатків.

Висновки... Таким чином, організаційно-управлінська діяльність з боку викладачів, яка спрямована на кінцевий результат у процесі досягнення повної реалізації творчих можливостей сприяє розвитку творчої особистості студента.

Література

1. Андреев В.И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития /В.И.Андреев . – 2-е изд. – Казань: Центр инновационных технологий, 2000. – 51 с.
2. Дубровская В.А. Влияние конкурсов педагогического мастерства на развитие профессиональных педагогов: Автореф. дис. ... канд. пед. наук 13.00.01 /В.А.Дубровская. – Кемерово, 2007. – 20 с.
3. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: / М.Х. Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоури. – Пер. с англ. – М.: Академия, 1999. – 800 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 422 с.
5. Сисоєва С.О. Основы педагогічної творчості: Підручник /С.О.Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
6. Толковый словарь по управлению. – М.: Издательство «Альянс», 1994. – 252 с.
7. Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.

Анотація

У статті розглядається проблема організаційно-управлінського впливу на розвиток творчої особистості студента.

Аннотация

В статье рассматривается проблема организационно-управленческого воздействия на развитие творческой личности студента.

Summary

The problem of organizational and managing influence on the development of student's creative personality.

Подано до редакції 17.12.2009 р.

□ 2009

Делюкіна К.О.

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НЕВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна система освіти пред'являє особливі вимоги до підготовки майбутніх кадрів з різних спеціальностей загалом і менеджерів невиробничої сфери зокрема.

Висока соціальна значущість результатів їхньої діяльності, підвищення попиту на фахівців даного профілю зумовили необхідність пошуку нових форм удосконалення їхньої професійної підготовки та формування у них професійних якостей.

На підставі кваліфікаційних характеристик менеджер невиробничої сфери повинен бути підготовленим до управлінської, інформативно-аналітичної, організаційної, проектно-дослідницької, економічної, консультаційної, планово-фінансової, інноваційної діяльності під час навчання у ВНЗ. Крім того, для дійсного професіоналізму згідно з сучасним розширенням економічного простору, встановленням тісних стосунків з іноземними країнами та постійного вдосконалення інформаційних технологій майбутнім фахівцям буде недостатньо володіти лише теоретичною базою знань зі своєї спеціальності необхідно також, бути харизматичним, мати ерудицію, володіти

етичними якостями. Водночас досконало володіти своєю майбутньою професією, використовувати сучасні технологічні та інформаційно-телекомунікаційні технології у своїй діяльності, мати добру теоретичну та практичну підготовку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз психолого-педагогічних досліджень та наукових розробок із соціального управління показує, що одні вчені приділяють більше уваги формуванню професійних навичок та умінь. Так Р.Фатхутдінов вказує, що менеджер повинен: уміти аналізувати, прогнозувати, економічно оцінювати і приймати рішення в умовах невизначеності; вивчати й оцінювати фактори, що впливають на конкурентоспроможність організації [4, с. 32]. У роботах Е.Молла, О.Романовського, Л.Товажнянського, Л.Шипіліної наголошується на тому, що успішність управлінської діяльності обумовлюється аналітичними навичками.

Водночас С.Шапіро основними професійними рисами керівника називає "здатність розкласти проблему на складові частини, визначити і чітко сформулювати головні в даний період діяльності системи, визначити значущість кожного із змінних факторів, умов, проміжних результатів і таким чином здійснити комбінацію складових елементів з метою прийняття рішення з даної проблеми; здатність до дослідження протиріч у фактах, які спостерігаються, співставлення різних явищ і до виявлення характеру зв'язку між цими явищами" [5, с. 12].

Інші вчені приділяють більше уваги компетентності фахівця з управління (з інформаційно-аналітичної діяльності) щодо окремих складових професіоналізму сучасного менеджера, а саме: комунікативної (Г.В.Данченко, В.П.Черевко), організаторської (М.І.Байрамукова), правової (В.В.Олійника), іншомовної (Л.В.Волкової), психологічної (Л.С.Возняк) тощо.

Роботи В.М.Бебика, Д.Я.Семир'янова, Ю.П.Сурміна, С.О.Телешуна, В.В. Фатюхи виявляють важливість процесу одержання, нагромадження, обробки і передавання інформації.

Питання професійної мотивації управлінців висвітлені у роботах Л.В.Безкоровайної, В.В.Волкової, А.Б.Каганова, Л.А.Колесніченко, С.Г.Москвічова, Т.В.Панчук, В.М.Сич, Р.Уайта, Г.В.Щокіна.

Ми вважаємо що, перед ВНЗ які готують до професійної діяльності менеджерів невиробничої сфери, стоїть завдання допомогти студенту – майбутньому фахівцю з управління успішно оволодіти навичками з інформаційно-аналітичної діяльності, сформувати відповідний тип професійного мислення, розкрити шляхи подальшого вдосконалення своєї інформаційно-управлінської компетентності та розробити й ознайомити їх з методикою власного моніторингу процесу професійного зростання у сфері аналітики.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – виявити основні міжпредметні зв'язки, які формують професійні уміння у майбутніх менеджерів невиробничої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження... Як відомо більшість професійних умінь – це складні (комплексні) уміння, що вимагають самих різнобічних знань. Саме тому їх не можна формувати тільки в процесі вивчення окремих дисциплін. Через це виникає необхідність приділяти більше уваги міжпредметним зв'язкам як умові підвищення якості підготовки майбутніх фахівців. А.І.Гур'єв визначає міжпредметні зв'язки, як основний принцип дидактики, що сприяє координації й систематизації навчального матеріалу, що формує у студентів загальнонаукові (загальнопредметні) знання, уміння, навички й способи їхнього одержання в різних видах діяльності, що реалізується через систему нормативних функцій і загальних методів пізнання природи спільними зусиллями викладачів різних предметів. Як бачимо, підготовка фахівця вимагає оволодіння студентами узагальненими видами діяльності, які повинні забезпечити рішення безлічі конкретних професійних завдань. Одні стимулюють більш глибоке засвоєння теоретичних питань, інші допомагають краще усвідомити практичні дії. Треті забезпечують одночасне вдосконалювання теоретичних і практичних знань і вмінь студентів. Виконуючи комплексні завдання, студент опановує прийомом переносу знань однієї дисципліни на іншу, вносить у свою діяльність цілеспрямованість, самостійність методів роботи, формує професійні вміння й навички. Більшість складних умінь – це міжпредметні вміння, що вимагають знання різних дисциплін, отже, їх не можна сформувати в процесі відокремлення вивчення окремих дисциплін. Таким чином, методика викладання спеціальних дисциплін повинна бути спрямована на їхнє комплексне вивчення. Для цього необхідна повна погодженість дій, єдиний підхід до навчання за всіма спеціальними предметами. Комплексний підхід до навчання реалізується через виконання різних функцій міжпредметних зв'язків: виховної, методологічної, освітньої, конструктивної. До того ж відбуваються міжциклові зв'язки тому що, приділяється увага розвитку етичних, естетичних і ділових понять, і їхнім зв'язкам у сучасних умовах професійної діяльності. Інтегрування й координація змісту навчальних дисциплін закладає міцний фундамент наукового світорозуміння. Взаємозв'язок освітніх і виховних функцій міжпредметних зв'язків, забезпечує єдність знань, навичок і вмінь, оволодіння якими є основою для професійної діяльності. Завдання викладача – озброїти студента способами діяльності, формуючи необхідні спеціальні й загальні вміння й навички. Формування спеціальних умінь і навичок відбувається у внутріпредметному плані, але при цьому можливий і перенос їх в область суміжних дисциплін. Таким чином, навчальна діяльність студентів і навчальна

діяльність викладача становлять єдність у процесі спілкування. Однак провідний початок належить навчальній діяльності викладача.

Зважаючи на освітньо-професійну програму підготовки бакалавра професійного спрямування “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” Інституту ділового адміністрування передбачається цикли підготовки з: гуманітарної, природничо-наукової та загальноекономічної, професійної підготовки, що разом забезпечують відповідний освітньо-кваліфікаційний рівень підготовки. Для визначення ролі і місця міжпредметних зв'язків та ефективного налагодження зв'язків між навчальними дисциплінами розглянемо їх класифікацію, що дозволяє з'ясувати не тільки багатогранність цих зв'язків, але й способи їх виявлення і використання.

Аналіз педагогічної літератури встановив, що більшість вчених розрізняють наступні форми та типи міжпредметних зв'язків:

- 1) за змістом: змістові, операційні, методичні, організаційні.
- 2) за направленням: односторонні, двусторонні, багатосторонні.
- 3) за способом взаємодії елементів: хронологічні, хронометричні.

З точки зору системного підходу міжпредметні зв'язки розглядають Н.Лошкарьова [3, с. 61], І.Зверев, В.Максимова [1] та пропонують класифікацію за об'єктом, на основі якого встановлюються зв'язки між навчальними предметами, виходячи зі спільності структури навчальних предметів і структури процесу навчання. Автори розрізняють такі типи зв'язків:

- 1) за змістом навчального матеріалу (змістовно-інформаційні).

2) за вміннями, що формуються (операційно-діяльнісні). Такі міжпредметні зв'язки сприяють формуванню у майбутніх менеджерів невиробничої сфери системи загальнопредметних умінь у різних видах діяльності, також загальних для родинних предметів. Використання даного типу зв'язків, на нашу думку, досить важливе, оскільки основна мета професійної підготовки фахівця полягає у формуванні інтегрованої системи умінь. Також студенти вдосконалюють свої навички та вміння використовуючи комп'ютер (“Інформатика та комп'ютерна техніка”, “Комп'ютерні мережі і телекомунікації”, “Інформаційні системи в менеджменті”).

3) за методами і засобами навчання (організаційно-методичні). Використання організаційно-методичних міжпредметних зв'язків у процесі підготовки менеджерів орієнтує мислення студентів на використання під час вивчення фахових дисциплін таких методів, як аналіз, моделювання, аналогія, ідеалізація, уявний експеримент (“Основи менеджменту”, “Операційний менеджмент”, “Міжнародні економічні відносини”, “Організація праці менеджера”, “Основи зовнішньоекономічної діяльності”).

У розподілі видів міжпредметних зв'язків за часовим критерієм автори розрізняють:

1) синхронні і асинхронні зв'язки (П.Кулагін [2], Н.Лошкарьова [3]). Під час використання синхронних зв'язків відбувається взаємообмін і взаємодоповнення дисциплін, що вивчаються в межах одного семестру, навчального року. Для ґрунтовного, всебічного вивчення певного явища, але уникнення повтору матеріалу, слід узгоджувати навчальні програми суміжних дисциплін. У підготовці майбутніх менеджерів невиробничої сфери синхронні зв'язки вже спостерігаються на другому курсі, коли студенти вивчають “Мікроекономіку” та “Міжнародні економічні відносини”, “Економіку підприємств” та “Основи підприємництва”. На старших курсах прикладом може бути вивчення “Організації праці менеджера” та “Особиста тактика менеджера”, “Ризик ЗЕД” та “Менеджмент ЗЕД”;

2) попередні, супутні і перспективні (П.Кулагін [2], Н.Лошкарьова [3]). “Попередні міжпредметні зв'язки – це такі зв'язки, коли при вивченні матеріалу курсу ... опираються на раніше отримані знання з інших предметів. Супутні зв'язки – це зв'язки, що враховують той факт, що низка питань і понять одночасно вивчаються... Перспективні міжпредметні зв'язки використовуються, коли вивчення матеріалу ... випереджає його застосування в інших предметах ...” [3, с. 6]. Попередні міжпредметні зв'язки відбуваються між такими дисциплінами: “Інформатика та комп'ютерна техніка” (I,II курси) – “Бухгалтерський облік” (III курс), “Макроекономіка” (I курс) – “Мікроекономіка” (II курс), “Бухгалтерський облік” (III курс) – “Аудит” (IV курс), “Основи зовнішньоекономічної діяльності” (IV курс) – “Міжнародні економічні відносини” (II курс). Супутні спостерігаються між: “Економіка підприємств” та “Основи підприємництва”. Перспективні міжпредметні зв'язки відбуваються між: “Основи економічної теорії”(I курс) – “Теорія економічного аналізу”(III курс), “Фінанси” (II курс) – “Фінанси підприємств” (III курс), “Інформатика та комп'ютерна техніка” (I,II курси) – “Інформаційні системи в менеджменті” (IV курс), “Правознавство” (I курс) – “Підприємницьке право” (III курс), “Українська мова за професійним спрямуванням” (I курс) – “Організація праці менеджера” (IV курс);

3) горизонтальні (зв'язки між дисциплінами одного року навчання), вертикальні (зв'язки між дисциплінами різних років навчання) Н.Лошкарьова [3, с.51-52]. Горизонтальні міжпредметні зв'язки відбуваються між: “Українська мова за професійним спрямуванням” (I курс) – “Діловий протокол та етикет” (I курс), “Вища математика” (I курс) – “Математичне програмування” (I курс), “Основи економічної теорії” (I курс) –

“Макроекономіка” (I курс). Вертикальні зв'язки відбуваються між: “Правознавство” (I курс) – “Трудове право” (III курс), “Вища математика” (I курс) – “Статистика” (II курс), “Основи економічної теорії” (I курс) – “Економетрія” (II курс), “Міжнародні економічні відносини” (II курс) – “Основи зовнішньоекономічної діяльності” (IV курс).

Проаналізувавши класифікацію П.Кулагіна та Н.Лошкарєвої, ми прийшли до висновку, що обидва автори називають одні і тіж самі види міжпредметних зв'язків різними назвами, тому на наш думку їх доцільніше б було класифікувати на: попередні, супутні, горизонтальні та вертикальні.

Також слід зазначити що, через перенасичення навчальної інформації складними термінами, незрозумілими для студента поняттями та явищами на початковому етапі вивчення дисциплін можуть виникнути труднощі. Тому необхідно поступово збільшувати обсяг та складність міжпредметних зв'язків, рухатися у напрямку “від простого – до складного”.

В еру розповсюдження інформаційних технологій використання комп'ютера у процесі навчання сприяє підвищенню інтересу та загальної мотивації навчання, стимулює та активізує пізнавальну діяльність, сприяє збагаченню студента навчальною інформацією в усіх галузях знань. Застосування нових інформаційних технологій вчить студента самостійно здобувати, аналізувати і застосовувати знання у навчальній і практичній діяльності, готує його до майбутньої професійної діяльності в інформаційному суспільстві.

Висновки... Аналіз педагогічних джерел засвідчив, що міжпредметні зв'язки сприяють активізації пізнавальної роботи студентів, кращому розумінню навчального матеріалу, оскільки демонструють його зв'язок із практичною діяльністю, ефективному формуванню інтегрованих знань, умінь і навичок, підвищенню рівня доступності і науковості навчання. Міжпредметні зв'язки є умовою удосконалення усіх ланок процесу навчання. Вони здійснюють багатосторонній виховний вплив на особистість студента. Аналіз освітньо-професійної програми підготовки бакалавра професійного спрямування “Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності” Інституту ділового адміністрування показав що, всі типи міжпредметних зв'язків ретельно узгоджували для поступового вивчення дисциплін. Що необхідно для оптимізації навчально-виховного процесу, підвищення ефективності засвоєння знань майбутніх менеджерів невиробничої сфери.

Література

1. Зверев И.Д. Межпредметные связи в современной школе / И.Д.Зверев, В.Н.Максимова. – М. : Педагогика , 1981. – 160 с.
2. Кулагин П.Г. Влияние межпредметных связей на усвоение программного материала в вечерней школе: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения» /П.Г. Кулагин. – М., 1965. – 28 с.
3. Лошкарёва Н.А. О понятии и видах межпредметных связей / Н.А.Лошкарёва // Советская педагогика. – 1972. – № 6. – С. 48-56.
4. Фатхутдинов Р. Концепция подготовки специалистов по менеджменту / Р.Фатхутдинов // Высшее образование в России. – 1996. – №4. – С. 31–38.
5. Фіцула М.М. Педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закладів освіти] / Михайло Миколайович Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 544 с.
6. Шапиро С.Б. Знакомьтесь: современный менеджер (портрет в интерьере рынка). / С.Б. Шапиро, В.В. Тарасенко – Харьков: ЧП «Аркаир», 1997. – 100с.
7. Шаповалова Л.А. Методика розв'язування задач міжпредметного змісту в процесі навчання фізики в загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання» / Л.А.Шаповалова . – К., 2002. – 20 с.

Анотація

У статті розглядається роль міжпредметних зв'язків для підвищення якості підготовки майбутніх менеджерів невиробничої сфери. Також розглядається класифікація міжпредметних зв'язків.

Аннотация

В статье рассматривается роль межпредметных связей для повышения качества подготовки будущих менеджеров непроеизводственной сферы. А также рассматривается классификация межпредметных связей.

Summary

This article is devoted to the role of intersubject connections for increasing quality of preparation of future managers of unproductive sphere. And also focuses on the classification of intersubject connections.

Подано до редакції 30.11.2009 р.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф. Кондрашовою Л.В.